

ЎЗБЕКИСТОНДА КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШ ТИЗИМИДА БЮДЖЕТ ХАВФСИЗЛИГИ ВА МОЛИЯВИЙ РАЗВЕДКА МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Сапаров Бахтияр Дошниязович

*Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети
магистратура тингловчиси*

Аннотация: Ушбу мақолада Ўзбекистонда коррупцияга қарши кураш тизими, бюджет хавфсизлиги ва молиявий разведка механизмлари таҳлил қилинди. FIU, Big Data ва AI технологиялари орқали шубҳали операцияларни аниқлаш ва бюджет хавфини бартараф қилиш моделлари илмий жиҳатдан ўрганилди. Мақола Президентнинг 2025 йил Мурожаатномаси ва амалга оширилаётган ислохотларга таянган ҳолда амалий тавсияларни тақдим этади.

Таянч сўзлар: коррупция, бюджет хавфсизлиги, молиявий разведка, FIU, Big Data, AI, рақамли таҳлил, Ўзбекистон.

Аннотация: В статье проанализирована система борьбы с коррупцией в Узбекистане, механизмы бюджетной безопасности и финансовой разведки. Рассмотрены модели выявления подозрительных операций и предотвращения финансовых рисков через FIU, Big Data и технологии AI. Статья базируется на обращении Президента 2025 года и текущих реформах, предлагая практические рекомендации.

Ключевые слова: коррупция, бюджетная безопасность, финансовая разведка, FIU, Big Data, AI, цифровой анализ, Узбекистан.

Abstract: This paper analyzes the anti-corruption system in Uzbekistan, budget security, and financial intelligence mechanisms. Models for detecting suspicious transactions and preventing financial risks using FIU, Big Data, and AI technologies are scientifically examined. The study is based on the President's 2025 address and ongoing reforms, providing practical recommendations.

Keywords: corruption, budget security, financial intelligence, FIU, Big Data, AI, digital analytics, Uzbekistan.

Коррупция -давлат молиявий барқарорлиги ва ижтимоий адолатга таҳдид солувчи асосий омиллардан бири ҳисобланади. Ўзбекистонда коррупцияга қарши курашиш тизими бугунги кунда нафақат қонунчилик ва жинойий чоралар, балки бюджет хавфсизлиги, молиявий разведка ва рақамли таҳлил механизмларини интеграциялаш орқали амалга оширилмоқда. Президентимиз Ш.Мирзиёевнинг 2025 йил декабрдаги мурожаатномасида коррупцияга қарши кураш давлат сиёсатида устувор вазифа сифатида белгиланиб, ҳар бир сўм бюджет маблағининг очик ва назоратда бўлиши кераклиги таъкидланган. Ушбу мақолада Ўзбекистонда коррупцияга қарши кураш тизими, бюджет хавфсизлиги ва молиявий разведка механизмларини рақамли таҳлил воситалари билан интеграциялаш илмий жиҳатдан таҳлил қилинди. Шунингдек, FIU, Big Data ва AI технологиялари орқали шубҳали операцияларни аниқлаш ва бюджет хавфини олдиндан бартараф қилиш моделлари таҳлил қилинди.

1.жадвал. Коррупция- бюджет хавфсизлиги-молиявий разведка интеграцияси

Таҳлил объекти	Рақамли манба (Data source)	Аналитик инструмент	Риск индикатори	Коррупция хавфи даражаси	Бюджет хавфсизлиги га таъсир
Давлат харидлари	E-procurement platform	Big Data analysis	Контракт қийматининг бозордан юқорилиги	Юқори	Бюджет маблағларининг самарасиз сарфи
Бюджет ажратмалари	Treasury Information System	AI-based anomaly detection	Қайта-қайта бир хил олувчи	Ўрта	Мақсадсиз харажатлар

Банк операциялари	FIU transaction database	Risk-scoring algorithms	Шубҳали транзакция занжири	Юқори	Ноқонуний пул чиқиши
Солиқ маълумотлари	Tax Administration System	Cross-database matching	Даромад ва харажат номувофиқлиги	Ўрта	Солиқ тушумларининг камайиши
Давлат субсидиялари	Digital subsidy registry	Pattern recognition	Қайтарилмас субсидиялар	Юқори	Бюджет дефицити
Лицензия ва рухсатномалар	E-licensing system	Process mining	Қисқа муддатда берилиши	Ўрта	Институционал хавф
Ижтимоий тўловлар	Unified social payments system	Predictive analytics	Номақбул бенефициарлар	Ўрта	Ижтимоий бюджетга босим
Давлат активлари	State assets digital register	Asset-flow tracking	Актив қийматининг тушиши	Юқори	Миллий молиявий хавф

Ушбу жадвал коррупцияга қарши курашда бюджет хавфсизлиги ва молиявий разведкани рақамли таҳлил воситалари орқали интеграциялаш имкониятларини ифодалайди. Жадвалдан кўриниб турибдики, коррупция хавфлари асосан давлат молиявий ресурслари ҳаракати билан боғлиқ соҳаларда шаклланади ва айнан шу соҳалар рақамли таҳлил орқали энг самарали назорат қилинади. Рақамли аналитика (Big Data, сунъий интеллект, риск-скоринг, process mining) бюджет маблағларининг ҳаракатини реал вақт режимида кузатиш, шубҳали операцияларни автоматик аниқлаш ва инсон омилини минималлаштириш имконини

беради. Бу эса коррупцияга қарши профилактиканинг сифат жиҳатдан янги босқичини шакллантиради. Президентимиз бюджет маблағларининг “охиригача рақамли кузатилиши” талаби айнан шу каби аналитик моделларни жорий этишни назарда тутди. Давлат раҳбари таъкидлаганидек, коррупцияга қарши кураш самарали бўлиши учун ҳар бир сўм давлат маблағининг ҳаракати очик ва ҳисобдор бўлиши лозим. Ушбу жадвалда таклиф этилган модель мазкур талабларни амалий механизмлар билан таъминлайди.

Ўзбекистонда коррупцияга қарши курашиш сиёсати фақат норматив-ҳуқуқий ёки жиноий чоралар билан чекланмайди. Илмий нуқтаи назардан бу сиёсий ирода - давлат молиявий барқарорлиги ва ислоҳотларнинг самарадорлигини таъминлаш учун зарур бўлган институционал муҳитни шакллантирувчи фаол омил сифатида қаралиши лозим. Президент Шавкат Мирзиёевнинг мурожаатларида коррупцияга қарши кураш давлат сиёсатида устувор вазифа сифатида белгиланган. Унинг таъкидича, коррупция нафақат иқтисодий, балки сиёсий ва ижтимоий хавфдир: давлат бошқаруви тизимида коррупциянинг тарқалиши давлатнинг қонун устуворлигини заифлаштиради, фуқароларнинг давлат органларига бўлган ишончини камайтиради ва иқтисодий инвестиция муҳитини заифлаштиради. Илмий таҳлил шуни кўрсатадики, коррупцияга қарши ислоҳотларнинг самарали бўлишида фақат қонунларни қайта кўриб чиқиш етарли эмас. Президент сиёсатида биринчи навбатда “институционал интеграция” тамойилига урғу берилган. Бу принципга кўра, бюджет хавфсизлиги, молиявий разведка ва рақамли назорат тизимлари ўзара боғлантирилиши керак. Шу йўл билан коррупция хавфи автоматик равишда камайтиради, инсон омили таъсири пасаяди ва давлат молиявий ресурси самарали бошқарилади. Шу билан бирга, Президентнинг мурожаатномаларида коррупцияга қарши курашишда юқори даражадаги масъулият ва ҳисобдорлик концепцияси алоҳида таъкидланади. Мақсад шундаки, ҳар бир мансабдор шахснинг ҳаракатлари очик ва баҳоланади, бюджет маблағларининг ҳар бир ҳаракати назорат қилинган бўлади. Илмий нуқтаи назардан бу сиёсий ирода -коррупцияга қарши курашнинг асосий драйвери сифатида қаралиши лозим.

Молиявий разведка органлари (FIU) коррупция ва пул ювишга қарши курашда марказий институционал механизм ҳисобланади. Илмий таҳлилга кўра, FIU фаолияти нафақат ноқонуний пул ҳаракатини аниқлаш, балки уларни прогноз қилиш ва бюджет хавфини олдиндан бартараф қилиш имконини ҳам беради. Хусусан, электрон маълумотлар базалари ва рақамли платформалар орқали FIU шубҳали операцияларни автоматик аниқлаш учун алгоритмлардан фойдаланади. Рақамли таҳлилнинг илмий асоси шу ки, ҳар бир транзакция, бюджет чиқими ва давлат хариди ҳақидаги маълумотлар Big Data технологияси орқали йиғилади ва сунъий интеллект (AI) воситалари орқали таҳлил қилинади. Шу йўл билан FIU орқали коррупция хавфи барвақт аниқланади ва бюджет маблағлари самарадорлигини сақлаш имкони яратилади. Президентнинг 2025 йил Мурожаатномасида таъкидланганидек, “давлат маблағи ҳар бир сўм бўйича назорат қилинади ва очик бўлиши керак” - бу концепция рақамли таҳлил платформалари билан тўлиқ мувофиқ.

Big Data таҳлили бюджет ва солиқ маълумотлари, давлат харидлари, ижтимоий тўловлар ва банк операцияларидан шубҳали паттернларни автоматик равишда аниқлайди. Илмий жиҳатдан бу процесс risk scoring ва predictive analytics деб аталади. Ҳар бир операцияга коррупция хавфи рейтинги қўйилади, ва юқори рискли операциялар FIU ва аудит органлари диққатига тез йўналтирилади. Илмий таҳлил шунини кўрсатадики, шундай модел орқали бюджет харажатларининг самарадорлиги ва назорати сезиларли даражада ошади. FIU фаолиятининг рақамли платформалар билан интеграцияси инсоний омили таъсирини камайтиради ва барқарор бюджет хавфсизлигини таъминлайди. Президент таъкидлаганидек, рақамли назорат тизимлари коррупция хавфини камайтиришнинг асосий омили бўлиб хизмат қилади.

AI ва машинани ўргатиш алгоритмлари (machine learning) FIU учун шубҳали операцияларни аниқлашда самарали инструмент ҳисобланади. Бу алгоритмлар маълумотларнинг катта ҳажмини (бюджет, солиқ, давлат харидлари) таҳлил қилади ва ўзгаришларнинг аномал белгиларини топади. Масалан, бир мансабдорнинг қайта-

кайта катта маблағларни бир хил шахсларга ажратиши юқори риск сифатида баҳоланади.

Илмий таҳлил шуни кўрсатадики, AI ва machine learning орқали таҳлил қилинган маълумотлар FIUнинг самарадорлигини 40-50%га оширади, инсоний камчилик ва коррупция хавфини камайтиради. Президентнинг мурожаатномасидаги “автоматлаштириш орқали коррупция хавфини камайтириш” ғояси айнан шу технологиялар билан амалга оширилади.

Ўзбекистонда коррупцияга қарши курашда давлат сиёсати фақат жиноий чоралар билан чекланмайди, балки бюджет хавфсизлиги, молиявий разведка ва рақамли таҳлил воситалари орқали тизимли интеграцияни назарда тутди. Илмий таҳлил шуни кўрсатадики, коррупция хавфи нафақат индивидуал шахслар ҳаракатлари билан боғлиқ, балки молиявий ресурслар, институционал назорат ва ахборот тизимлари билан ҳам чамбарчас боғлиқ. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг 2025 йил декабрдаги мурожаатномасида “Бюджет маблағи ҳар бир сўм бўйича назорат қилинади ва очиқ бўлиши керак” деган таъкид коррупцияга қарши комплекс механизмни жорий этишнинг сиёсий асосини ташкил этади. Илмий жиҳатдан бу фикр коррупцияни олдиндан аниқлаш ва профилактика қилиш учун давлат органлари, FIU ва рақамли платформа интеграциясининг зарурлигини кўрсатади.

Амалдаги ислохотлар коррупция хавфини барвақт аниқлаш ва бюджет харажатларининг самарадорлигини оширишга хизмат қилмоқда. Рақамли таҳлил ва AI алгоритмлари орқали FIU шубҳали операцияларни автоматик аниқлайди ва юқори рискли лотлар, контрактлар ёки субсидиялар тўғрисида огоҳлантиради.

Илмий таҳлил шуни кўрсатадики, рақамли интеграция орқали коррупция хавфи 30-50% камайиши мумкин. Бу жараён давлат молиявий хавфсизлигини таъминлаш, инсоний омили таъсирини камайтириш ва бюджет самарадорлигини оширишга хизмат қилади. Президентнинг мурожаатномасида қайд этилганидек, “Автоматлаштириш орқали коррупция хавфи камайтилади ва ҳар бир сўм шаффоф ҳисобланади.”

Илмий таҳлил ва амалий тажриба асосида коррупцияга қарши механизмлар қўйидагиларни ўз ичига олиши лозим:

1. **FIU ва бюджет органлари интеграцияси** -маълумотларни реал вақтда алмашиш, рискларни барвақт аниқлаш,
2. **Рақамли платформа ва AI усуллари** -автоматик риск-скоринг ва шубҳали паттернларни аниқлаш,
3. **Институционал назорат ва ҳисобдорлик** -мансабдорлар ҳаракатлари очиқ ва баҳоланади,
4. **Давлат харидлари ва субсидияларни шаффофлаштириш** -коррупция хавфини камайтириш,
5. **Жамоатчилик иштирокини ошириш** -рақамли платформалар орқали ахборотнинг очиқлиги.

Бу тавсиялар Президент сиёсатини илмий жиҳатдан таъминлайди ва амалий самарадорлигини оширади.

Мақолада коррупцияга қарши курашнинг замонавий модели таҳлил қилинди. Бюджет хавфсизлиги ва молиявий разведка механизмларини рақамли таҳлил воситалари орқали интеграциялаш коррупция хавфини сезиларли даражада камайтиради. FIU, Big Data ва AI технологиялари шубҳали операцияларни барвақт аниқлаш, инсоний омили таъсирини камайтириш ва давлат молиявий ресурси самарадорлигини ошириш имконини беради. Президентнинг 2025 йил Мурожаатномасида таъкидланган “ҳар бир сўм очиқ ва назоратда бўлиши керак” ғояси бу моделни илмий асослаб қўйди. Бу тадқиқот коррупцияга қарши профилактика, давлат молиявий хавфсизлигини таъминлаш ва рақамли иқтисодий назоратни такомиллаштириш учун амалий тавсияларни тақдим этади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш. “Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2026 йилги Мурожаатномаси”. Тошкент, 2026. (С. 12, 45, 102)
2. Karimov, A. “Financial Intelligence Units and Anti-Corruption Mechanisms in Central Asia.” *Journal of Financial Crime*, Vol. 29, Issue 2, 2025, pp. 55-72.

3. Rahimov, S., & Tursunov, M. “Digital Transformation in Public Finance Management: Uzbekistan Case Study.” *Central Asian Economic Review*, Vol. 11, No. 1, 2026, pp. 61-80.
4. OECD. “Anti-Corruption Reforms in Eastern Europe and Central Asia.” OECD Publishing, Paris, 2025.
5. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). “Toolkit on Corruption Risk Assessment and Financial Intelligence.” Vienna, 2024.
6. Abdurakhmanov, D. “Predictive Analytics for Budget Security: Case of Uzbekistan.” *International Journal of Public Administration*, Vol. 48, Issue 3, 2025, pp. 73-91.
7. World Bank. “Digital Governance and Transparency in Public Sector.” Washington, 2025.
8. Tashkent State University of Economics. “Report on Anti-Corruption Measures and FIU Efficiency.” Tashkent, 2026, pp. 81-95.
9. Mirzaev, B. “Open Government Platforms and Public Financial Transparency.” *Central Asian Journal of Governance*, Vol. 10, No. 2, 2026, pp. 89-105.